

Καλησπέρα και από εμένα και τα νεότερα μέλη της ομάδας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, την οποία εδώ σήμερα αντιπροσωπεύω. Αν και κοινή συνισταμένη μας είναι η μελέτη του παρελθόντος ως ιστορικοί και αρχαιολόγοι, αποφασίσαμε σήμερα να εστιάσουμε στο ερευνητικό και επιστημονικό μας παρόν και μέλλον, όταν αυτά συναντούν τη ψηφιακή τεχνολογία. Αρχικά θα παρουσιάσουμε σύντομα την εικόνα της ευρύτερης ερευνητικής μας δραστηριότητας, όπως αυτή σήμερα διαμορφώνεται και αναπτύσσεται με την εισαγωγή και συστηματική αξιοποίηση ψηφιακών υποδομών και εργαλείων στις ανθρωπιστικές επιστήμες. Σε μια δεύτερη φάση θα παραθέσουμε μια σειρά από προβληματισμούς σχετικά με τη θέση του νέου ερευνητή, σε ένα όλο και περισσότερο ψηφιακά προσανατολισμένο ερευνητικό περιβάλλον.

Θα πρέπει να αναφέρω ότι παρατηρήσεις αυτές απορρέουν κατά κύριο λόγο από την εμπειρική μας επαφή με την ψηφιακή τεχνολογία, εμπειρία, η οποία ενισχύθηκε σημαντικά και διευρύνθηκε μέσα από τη συμμετοχή στις εκπαιδευτικές και ερευνητικές δραστηριότητες του δικτύου ΔΥΑΣ.

Η πρώτη μας βέβαια επαφή με την ψηφιακή τεχνολογία «χρονολογείται» αρκετά νωρίτερα. Εστιάζεται στη χρήση εργαλείων και υποδομών, που διευρύνουν σε μεγάλο βαθμό τις μεθόδους, τα ερωτήματα και τα αποτελέσματα της ερευνητικής μας διαδικασίας : χρήση ελληνικών και διεθνών ψηφιακών ευρετήριων και αποθετηρίων κ.ά για τη γρήγορη και στοχευμένη πρόσβαση σε μεγάλο όγκο και διαφορετικού είδους πληροφοριών • μερική χρήση εργαλείων όπως Zotero, για τη συγκέντρωση, οργάνωση και επεξεργασία του μεγάλου όγκου των ερευνητικών δεδομένων• σε ένα πιο προχωρημένο επίπεδο, και για την καλύτερη και ευκρινέστερη εποπτεία του ερευνητικού αντικειμένου, χρήση λογισμικών επεξεργασίας των εικόνων (Adobe photoshop κ.ά) και σχεδίων (AutoCAD, Adobe illustrator ) • χρήση γεωγραφικών πληροφοριακών συστημάτων (GIS) για την οπτικοποίηση και πολλές φορές τον έλεγχο των υποθέσεων που έχουν προκύψει από την ανάλυση γραπτών ή υλικών τεκμηρίων.

Η εργασία στα τρέχοντα ερευνητικά προγράμματα με κατεύθυνση την πληροφορική και ειδικότερα η συμμετοχή μας στις δράσεις του δικτύου ΔΥΑΣ καλλιέργησε μια σχέση διαφορετική με τις ψηφιακές τεχνολογίες, με την έμφαση τώρα να μετατοπίζεται από την απλή χρήση εργαλείων, στον τρόπο λειτουργίας και

εφαρμογής τους. Στο πλαίσιο αυτό, δουλεύοντας με πολλαπλές ιδιότητες ως τεκμηριωτές-χρήστες αλλά και ως δημιουργοί, με μια διευρυμένη έννοια, -στη φάση της συζήτησης της επεξεργασίας των μεταδεδομένων και κατά τη φάση συγκρότησης των θησαυρών- ήρθαμε σε επαφή με νέες έννοιες, νέα εργαλεία, νέες διαδικασίες (που αφορούν στον τρόπο επεξεργασίας της πληροφορίας), νέες μεθόδους (ειδικά για τη δημιουργία και επεξεργασία θησαυρών), αλλά και με τις ανάγκες και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο ερευνητικός χώρος των ψηφιακών ανθρωπιστικών σπουδών.

Η ερευνητική, λοιπόν, εργασία των νέων μελετητών μοιάζει σήμερα να μοιράζεται ανάμεσα σε ένα «φυσικό» και ψηφιακό περιβάλλον. Το τελευταίο, ωστόσο, συνεχώς αναπτύσσεται, Εμπλουτίζεται με νέα δεδομένα. Εξελίσσεται με τη δημιουργία και επεξεργασία νέων υποδομών και ψηφιακών εργαλείων. Προωθεί τη δημιουργία διευρυμένων ερευνητικών δικτύων, από τα οποία προκύπτουν συνθετότερα γνωστικά αντικείμενα και συνθετότερα ερευνητικά ερωτήματα. Η ανάπτυξη, παράλληλα, του σημασιολογικού ιστού ανοίγει νέες προοπτικές, παρέχοντας τη δυνατότητα για πιο σύνθετες αναζητήσεις και πιο γρήγορο και ακριβή εντοπισμό πληροφοριών στον παγκόσμιο ιστό.

Πόσο, όμως, έτοιμοι είμαστε οι νέοι ερευνητές να παρακολουθήσουμε, να χειριστούμε και να αξιολογήσουμε τις πολλαπλές δυνατότητες του νέου αυτού χώρου; Πόσο ανοιχτοί είμαστε στη διάχυση, στην ανταλλαγή των ερευνητικών δεδομένων μας και σε νέες συνεργασίες με ερευνητές διαφορετικών πεδίων; Ποιες είναι εκείνες οι διαδικασίες που απαιτούνται ώστε να μπορούμε να επικοινωνήσουμε τα σύνθετα καταρχήν δεδομένα μας με τον οργανωμένο τρόπο με τον οποίο τα πληροφοριακά συστήματα χρησιμοποιούν, να μετασχηματίσουμε την ερευνητική μας εμπειρία και σκέψη σε τεχνικές κατάλληλες για τον παγκόσμιο ιστό; Και αντίστροφα, πώς ο τρόπος αυτός οργάνωσης, διαχείρισης και ιεράρχησης της πληροφορίας και η γενικότερη σταδιακή ενσωμάτωση της «κουλτούρας» των νέων τεχνολογιών θα επηρεάσουν τη μέθοδο και τον τρόπο ερμηνείας των τεκμηρίων μας;

Η συμμετοχή της δικής μας ομάδας στις δράσεις της Δυάδας καλλιέργησε σε μεγάλο βαθμό κάποιες βασικές προϋποθέσεις για μια πιο ουσιαστική αντιμετώπιση των παραπάνω ερωτημάτων. Με την αρτιότερη και συστηματική τεχνική εκπαίδευση, όπως την παρουσίασε νωρίτερα η αναπληρώτρια καθηγήτρια Κατερίνα Γαρδίκια. Με την εισαγωγή μας από πιο περιορισμένα ερευνητικά περιβάλλοντα στη

διεπιστημονική οικογένεια του δικτύου. Με μια πιο ουσιαστική επαφή με το ερευνητικό τοπίο των ψηφιακών ανθρωπιστικών σπουδών.

Οι ανάγκες του ίδιου έργου, το μητρώο και η κατασκευή των θησαυρών μας εισήγαγε σε έναν νέο κύκλο διαδικασιών, όπου έπρεπε να σκεφτούμε την ποιότητα των πληροφοριών μας και να φροντίσουμε την εναρμόνισή τους με τις τρέχουσες εξελίξεις στην επιστήμη μας, να κατανοήσουμε βαθιά το περιεχόμενο των θεματικών όρων και τα είδη τα σχέσεων που μπορούμε να ορίσουμε μεταξύ τους, να αντιληφθούμε τα χαρακτηριστικά των εργαλείων ή του συστήματος που δουλεύουμε σε σχέση με την πολυπλοκότητα των ερμηνειών που προβάλλουμε στα αντικείμενά μας.

Οι διαδικασίες που περιέγραφα παραπάνω, που ευνοούν μια πιο δυναμική σχέση των νέων ερευνητών με τις ψηφιακές επιστήμες, πραγματοποιούνται, ωστόσο, σήμερα στο πλαίσιο περιορισμένων προσπαθειών και από μεμονωμένους φορείς. Σε γενικές γραμμές, το ενδιαφέρον και τα αντανακλαστικά της ελληνικής ερευνητικής κοινότητας στο νέο αυτό τρόπο έρευνας παραμένουν αδρανή. Η εισαγωγή μαθημάτων και προγραμμάτων ψηφιακής εκπαίδευσης, ήδη από τον πρώτο κύκλο σπουδών και η λειτουργία διεπιστημονικών βιώσιμων ψηφιακών υποδομών είναι, κατά τη γνώμη μας, εκ των ων ουκ άνευ. Μόνο έτσι μπορεί να γίνει δυνατή η συγκρότηση μιας πιο ανοιχτής ερευνητικής κοινότητας, πολυεπιστημονικής και πολυγλωσσικής, με στόχο την ενίσχυση της ποιότητας της έρευνας στις ανθρωπιστικές επιστήμες, την προώθηση της γνώσης, τον εμπλουτισμό της μάθησης και τελικά της συλλογικής επιστημονικής παρακαταθήκης.